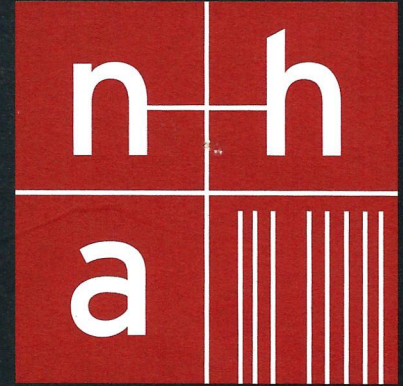


noord-hollands archief



In dit nummer onder meer:

Kinderboekenillustrator Jan Wiegman

Het reliekenkistje van de Abdij van Egmond



NHA nieuws
nummer 3 juni 2006

'De commissaris van politie is een ezel' - een inbraak in de Janskerk

Tijdens archiefonderzoek stuit je af en toe op onverwachte gebeurtenissen of documenten. Zo las ik bij een onderzoek naar een jonge crimineel stukken over een inbraak in de Janskerk, die de vader van deze jongen gepleegd had. Wat was er gebeurd?

In maart 1888 schrok Cornelia van der Elst, de kosteres van de Janskerk, van lawaai op het binnenplaatsje bij haar woning, die naast de kerk gebouwd was. Het was half één 's nachts, het was buiten koud en stil. Ze hoorde glasgerinkel, alsof iemand een raam had ingegooid bij de diakenkamer. Deze diaken- of consistoriekamer lag achter haar kleine woning aan de Jansstraat nummer 40. Zij vermoedde dat er een inbreker was binnengedrongen en liep naar haar voorkamer aan de Jansstraat om te zien of er nog iemand langs haar raam zou lopen aan wie zij hulp kon vragen. Maar er kwam niemand voorbij. Samen met haar dienstmeisje Jansje Warnink bleef ze stil afwachten wat er zou gebeuren.

De inbreker was via de steunbeer over de gesloten poortdeur het binnenplaatsje opgekomen. Het bleek later Willem van Duin¹ te zijn, een 37-jarige Haarlemse metselaar. Van Duin had geld nodig en vroeg die dag aan zijn huisgenoot en kostganger Pieter Lina om zijn zilveren horloge naar de lommerd te brengen. Hij had hier 98 cent voor gekregen. Lina vertelde dat hij

's middags samen met Van Duin zijn zoon had weggebracht naar de Amsterdamse poort, alwaar die zijn schaatsen onderbond om zo naar Amsterdam te rijden. Daarna gingen beide heren allerlei kroegen af in de Paarlaarsteeg, op het Kerkplein, in de Gierstraat en de Smedestraat in Haarlem om wat te drinken en te biljarten. Half tien 's avonds gingen zij naar hun huis aan het Klein Heiligland om wat te eten.

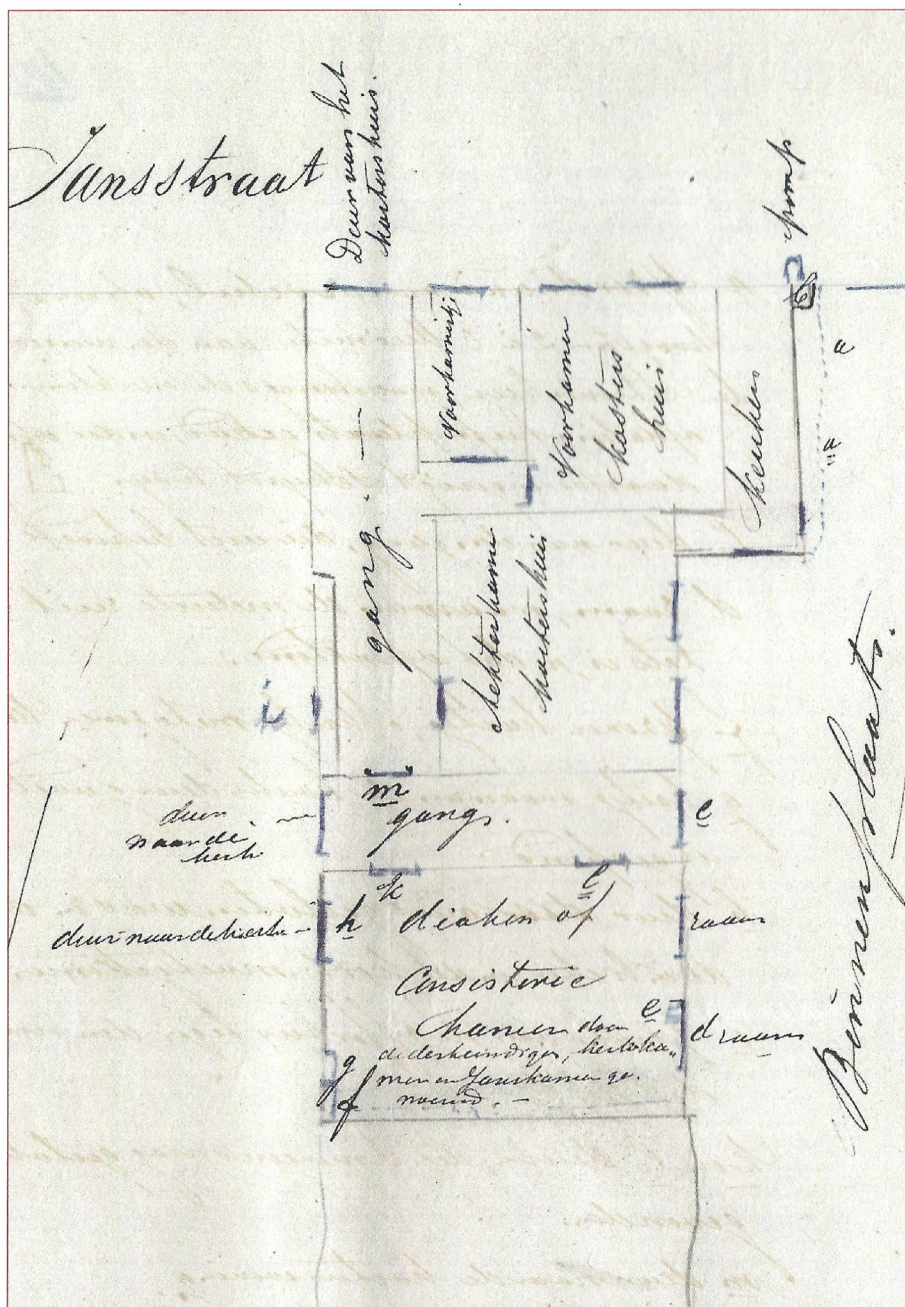
Na het eten gaf Van Duin hem een touw en twee breekijzers. Ze verlieten de woning en gingen naar de kroeg. Daarna liepen ze naar de Jansstraat. Hier vroeg Van Duin aan Lina om de breekijzers en het touw. Hij vroeg aan Pieter of hij over twee uur terug wilde komen. Van Duin klom over de muur bij de Janskerk en Lina ging naar huis, maar was niet van plan om weer terug te keren naar de Janskerk. De vrouw van Willem van Duin, die ernstig ziek te bed lag, maakte zich zorgen en vroeg of Pieter Lina eens wilde kijken waar haar man uithing. Lina wist waar haar man uithing, maar zei dit niet. Hij ging toen een tijdje op de trap zitten, om de vrouw van Van

Duin de indruk te geven dat hij naar hem aan het zoeken was. Hij meldde haar na een kwartiertje dat hij hem niet had kunnen vinden in de stad.

Een potloodje en één cent

Om half drie kwam Willem van Duin weer thuis. Hij haalde een potloodje en één cent uit zijn zak en zei: "Dat is alles wat ik er gevonden heb. Ik heb er nog een mooi rijmpje boven geschreven. Dat zij een andere keer beter om een arm mens moesten denken." De volgende dag zei Van Duin: "Wat zullen die lijken (in de Janskerk) wel gedacht hebben, ik was aan het processielopen in de kerk met die kaars in mijn hand." Wat had Van Duin uitgespookt in de Janskerk?

Hij had een raam stuk geslagen bij de diaconiekamer, die toegang gaf tot de kerk. Eerst keek hij of er in deze kamer iets te halen viel. Er stond een offerbus (collectebus) op tafel. Die bleek leeg te zijn. Uit nijd schreef hij met potlood boven de kast in de diaconiekamer: *De commissaris van politie is*



Een plattegrond van de plaats delict uit het strafdossier.

een grote ezels. Ik geloof ook dat ze hem niet krijgen, het is deze maal beter verzekerd dan de vorige maal.

Via de deur ging Van Duin de kerk binnen. Hij had een kaars aangestoken en keek rond. Hij zag de collectebus voor de armen aan de muur hangen en brak het deksel met zijn breekijzer open. Er bleek slechts één cent in te zitten. Hij pakte het potloodje en schreef boven de collectebus: Als men een arme weder gedenkt, doet het dan s.v.p. een weinig roijaalder, want het lijkt nou wel snert.

Van Duin vertelde de volgende ochtend aan zijn huisgenoot Willem Kales, die samen met zijn vrouw bij hem de achterkamer bewoonde, in geuren en kleuren over wat hij die nacht in de Janskerk had gedaan en dat hij nog mooie rijmpjes had achtergelaten. Kales antwoordde hem: "Hoe kun je zo dom zijn, om zulke hatelijkheden tegen de politie te schrijven." "Ach," reageerde Van Duin, "ze maken mij toch niets."

Celstraf

Toch kwam de politie Willem van Duin snel op het spoor. Hij was voor hen geen onbekende. In 1871 was hij veroordeeld door de zekrijgsraad aan boord van een wachtschip te Batavia, wegens geweld tegen een meerdere. Hij had toen tien jaar kruiwagenstraf gekregen, die hij in een gevangenis in Leiden uitzat (kruiwagenstraf is een militaire straf - dwangarbeid - die in 1879 is afgeschaft). En in 1885 was hij door het gerechtshof Amsterdam tot twee

jaar celstraf veroordeeld wegens diefstal met braak bij nacht.

Dit keer had Van Duin met zijn geschreven rijmpjes een mooie aanwijzing voor de politie achtergelaten. De politie ging naar het huis van Willem van Duin aan het Klein Heiligland en nam enige schriftjes met aantekeningen van hem in beslag. Francis Allan² en Reindert Lijten, beiden leraren van de Rijkskweekschool te Haarlem, werden als deskundigen op het gebied van handschriften opgeroepen om de teksten in de kerk met die van de schriftjes te vergelijken. Zij kwamen tot de conclusie dat ze door een en dezelfde persoon geschreven moesten zijn. Van Duin werd tot vier jaar celstraf veroordeeld. Hij overleed in de gevangenis te Rotterdam in 1890.

Archiefstukken over deze inbraak zijn te vinden in het archief van de rechtbank Haarlem (toegang 452). Het vonnis is van 3 mei 1888, inventarisnummer 344. Het strafdossier met getuigenverklaringen, verhoren en plattegrond van de kosterwoning en diaconiekamer is ook bewaard, inventarisnummer 198. Beide stukken zijn te raadplegen in de studiezaal van de locatie Kleine Houtweg 18.

1. De achternaam van Willem wordt in de stukken op twee manieren geschreven: als Duin en Duijn.
2. Francis Allan schreef onder andere de geschiedenis van Haarlem in vier delen. In 1888 kwam het laatste deel hiervan uit.

BEVELSCHRIFT.

De OFFICIER VAN JUSTITIE bij de Arrondissements-Rechtbank te Haarlem gelast iederen Deurwaarder of dienaar der Openbare macht, daartoe gerequireerd, om met inachtneming van den wettelijken termijn van tien vrije dagen, te DAGVAARDEN:

*Willem van Duijn, oud 27 jaren
inwoner, geboren en wonende te Haarlem
thans aldaar getuineerd.*

om op *Donderdag*, den *26^{en} April*
eerstkomen, des voormiddags te 10 ure, te verschijnen ter openbare Terechting voor Strafzaken van voormelde Rechtbank, in het Gerechtsgebouw te Haarlem, ten einde terecht te staan

61.
tor zake dat hij in den nacht van den twintien
of den dertien Maart 1888, omstreeks 12½ uur, inimmers ten tijde voo de
nachtsmet bedremd, te Haarlem, wederrechtelijk is gedrongen binnen het
rondom beelden erf waarop staan de Janskerk met aanhoorige Conventie
inboud en woning van de kosterin Conzelia Elisabeth van der Elst,
en van ander met aldaar een geheel wettelike en burgerlijke ge-
meenschap hebbende en toebehoorende aan de Nederlandsche Hervormde
Gemeente te Haarlem, wa. van dan openbaars weg, in de Janskerk
af, over een daaraan staanden hoogen muur, tot buitenscheiding
van voornede erfdiende, naar binnen op dat erf te zijn geklommen
vervolgens op dat erf eene glasruut van een tot afsluiting dienend venster
raakende in den muur van voornede Conventiekamer opgeteld
en wederrechtelijk heeft verbijrd, en door de daardoor gemaakte ope-
ning met zijn hoofd de kerk, waarmede dat venster was omklemt
was gesloten, heeft toegemaakt, ten gevolge waarvan hij dat venster
kon openschrijven; waerop voornede kerk heeft opzagehooren en door
de daardoor gemaakte en daartoe niet bekende opening is geklommen
binnen voornede Conventiekamer en met het oogmerk om tanga
voorschuren weg rich aldaar den toegang verschaffte te hebben diech
het geld of andere geld waarden in gemelde Conventiekamer
alwaer hij rich bleef bidden weten en tegen den wil van de rechthel-
den, ommezig en toebehoorende van voornede Nederland. Herv. Gemeente
wederrechtelijk toe te eigenaen, opgeteld met een bijtel, breektied of
ander voorwerp van verschillende in die kamer rich bevindende
muurhaden, losse kisten en een offerbuis, waerin hij vermomde dat de
door hem weg te nemen en rich toe te eigenaen geld waarden en geld
sammerezig ronden zijn, braak heeft gepleegd, door geweldadig met
een der voorschoren weidruigen, voornede de stelen daarvan te ronne-
gen of te brachten open te maken als gesloten kisten en offerbuis open
te maken, ten einde tanga dien weg onder zijn bereik te brengen,
de voorschoren inboud, daerom weg te nemen, ten gevolge de uitroeping
daarvan alwaer rich werd voltooid door omstandigheden van zijn
beklagde's, wil onafhankelijk, daar of de kisten zoo storig waren